

Erfðabreyttar lífverur og erfðabreytt matvæli

Ársfundur Umhverfisstofnunar
8. apríl 2005

Jónína Þ. Stefánsdóttir

Erfðabreyttar lífverur erfðabreytt matvæli

Eyðileggja náttúruna ?

Eru erfðabreyttar lífverur framleiðslutæki framtíðarinnar ?

Uppfylla fæðuförf íbúa jarðar ?

Græna byltingin forðaði
mörgum frá fátækt
Getur erfðatæknin hjálpað
þeim sem urðu útundan?

"From the **Green** Revolution
to the **Gene** Revolution" ?

Lífverur - matvæli

Erfðabreytt lífvera

- Plöntur, dýr, örverur
- Einnig t.d. kartafla og fræ

Erfðabreytt matvæli (Afurð erfðabr. lífvera)

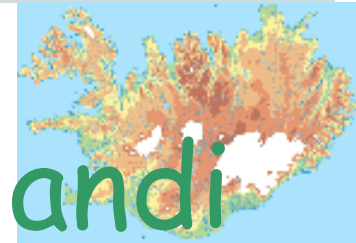
- Dæmi: Kartöflumjöl, baðmullarfræsolía
- Tómatssósa (fyrstu matvælin 1994)

Aðrar afurðir erfðabr. lífvera

- Dæmi: insulin (fyrsta afurð 1982)

Erfðabreyttar lífverur á Íslandi

Innanhúss:

- Örverur
- Mýs
- Plöntur

Utanhúss, í rannsókn- eða þróunarskyni:

- Plöntur

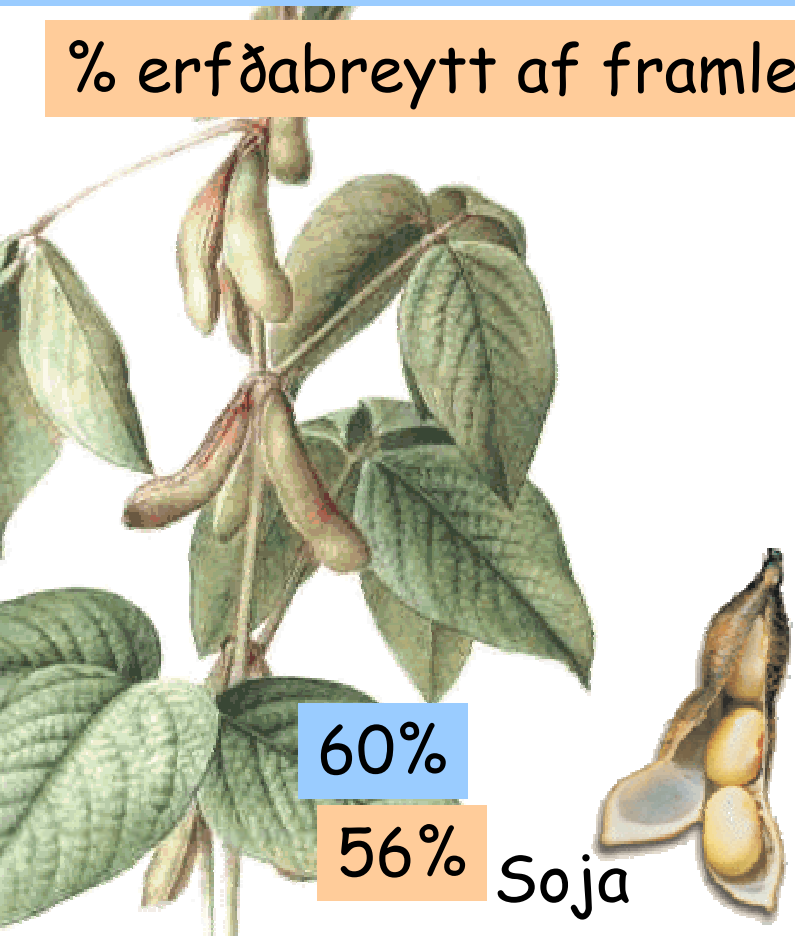
Leyfi til innflutnings, ræktunar, vinnslu:

- Plöntur og plöntuafurðir skv.
Evrópusambandsleyfum

Nytjaplöntur

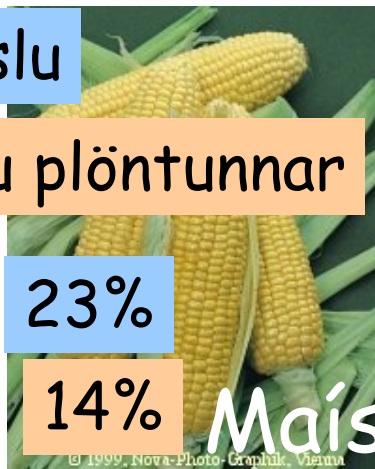
% af erfðabr. heildarframleiðslu

% erfðabreytt af framleiðslu plöntunnar

60%

56% Soja

23%

14% Maís

6%

19% Repja

28% Baðmull

11%

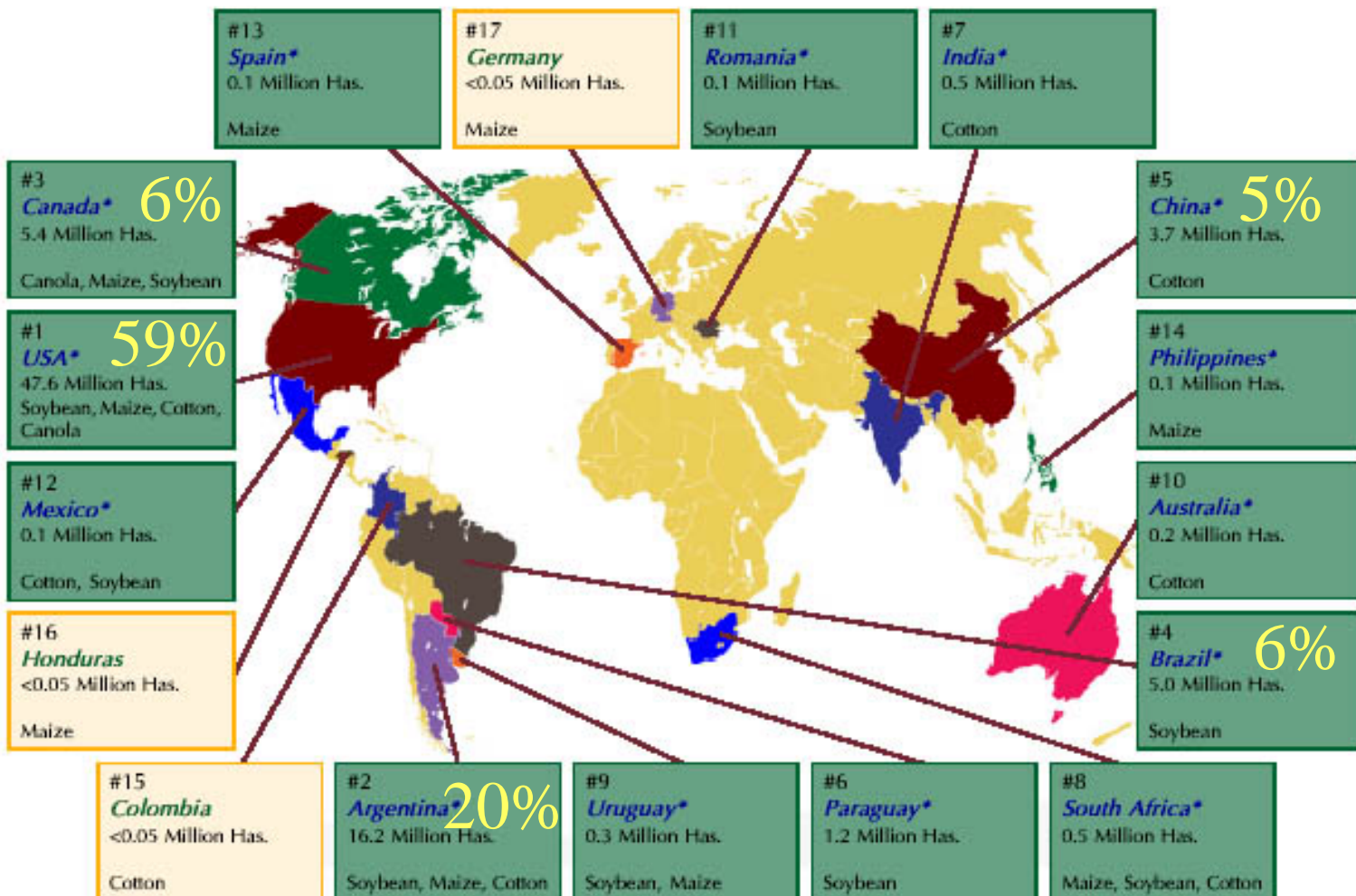

Eiginleikar flestra erfðabreyttra plantna

- Plöntur þola árás skordýra
- Plöntur þola illgresiseyða (en illgresið drepst)

Ræktun erfðabreyttra nytjaplantna 2004

*14 biotech mega-countries growing 50,000 hectares, or more, of biotech crops.

Source: Clive James, 2004

Önnur erfðabreytt matvæli?

Afurðir dýra
sem eta erfðabreytt fóður
dæmi: mjólk, kjöt, egg

- utan EB reglna
- en kjöt erfðabreyttrar kýr væri innan þeirra

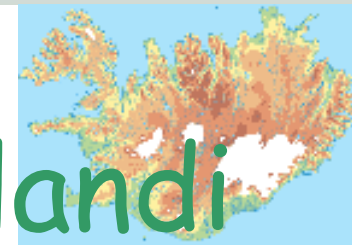

- Ensím, bragðefni, vítamín framleidd með erfðabreyttum örverum. Dæmi: rennín
- utan EB reglna um erfðabreytt matvæli
- en innan reglna ef örverur eru til staðar (í skoðun)

Erfðabreytt matvæli á Íslandi

- Ekki sérstakar reglur
- Koma hér inn í landið eins og hver önnur matvæli

Ingredients: Corn Starch, Egg White, Calcium Sulfate, Citric Acid, Cream of Tartar and Artificial Flavor.

Ingredienser: Vand, eddike, glucosesirup, sennepsmel (6,5%), sukker, rvedemel, salt, krydderier, mod. majsstivelse, surheds-

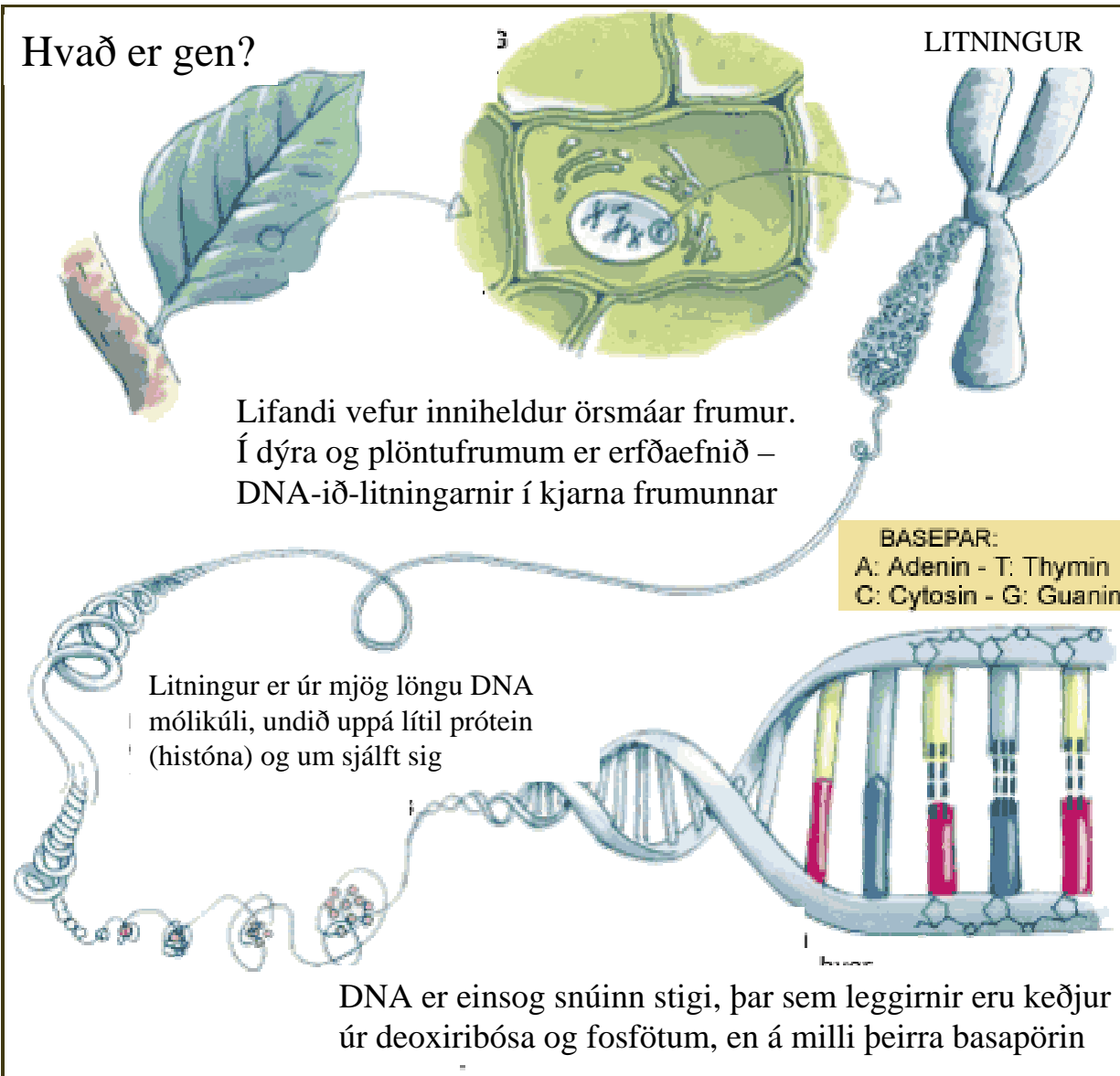
INNIHALD

Mjólkurfita, sojaolía, mjólkurprótein, bræðsiusolt (E339a), sýra

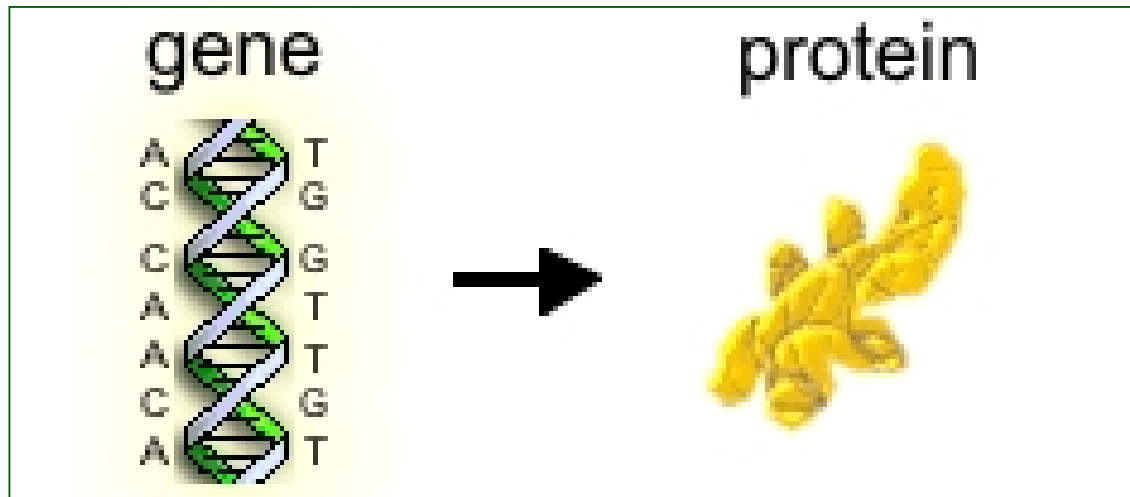
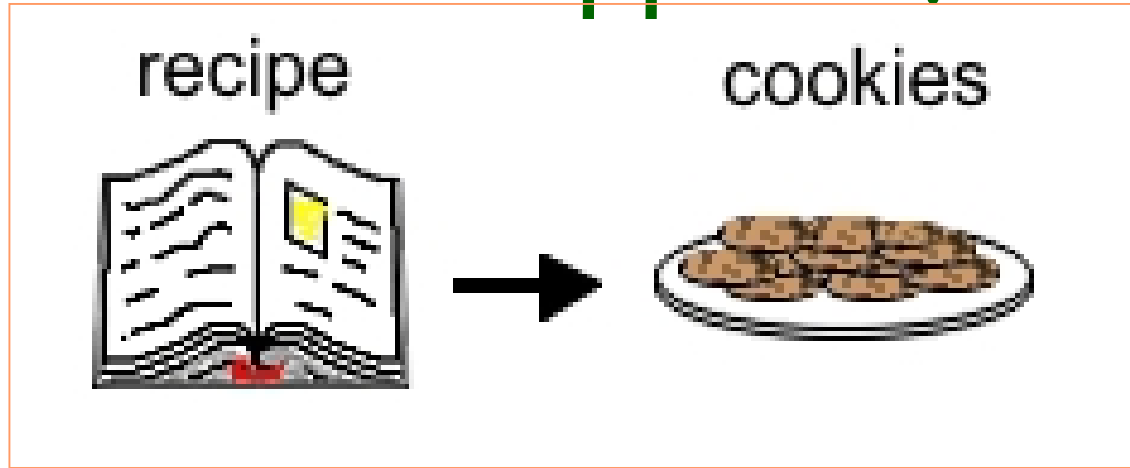
Innihald: Sykur, hveitimjöl, hlutahert jurtaolía (soja og bómullarfræja olía),

Hvað er gen?

Í hverju felst erfðabreyting? Gen = uppskrift ?

Erfðabreytingar til hjalpar fátækum ríkjum?

- Helstu nytjaplöntur
Kassava, hirsi, kúabaunir
eru ekki tiltækar erfðabreyttar

Kassava, Cassava

Hirsi, millet

Lausn:
opinberar
alpjóðlegar
fjárfestingar
í rannsóknum

Kúabaunir, cowpea

Fátæk ríki framhald

- Verið er að þróa
  - A-vítamínrík hrísgrjón „Golden rice“
  - Banana með bóludefni

- Erfðabreytt, skordýraþolin bómull gengur vel í tilraunaræktun
- Þróunarlönd óttast að missa markaði í Evrópusambandinu ef þau rækta erfðabreyttar plöntur til fæðu- og fóðurframleiðslu

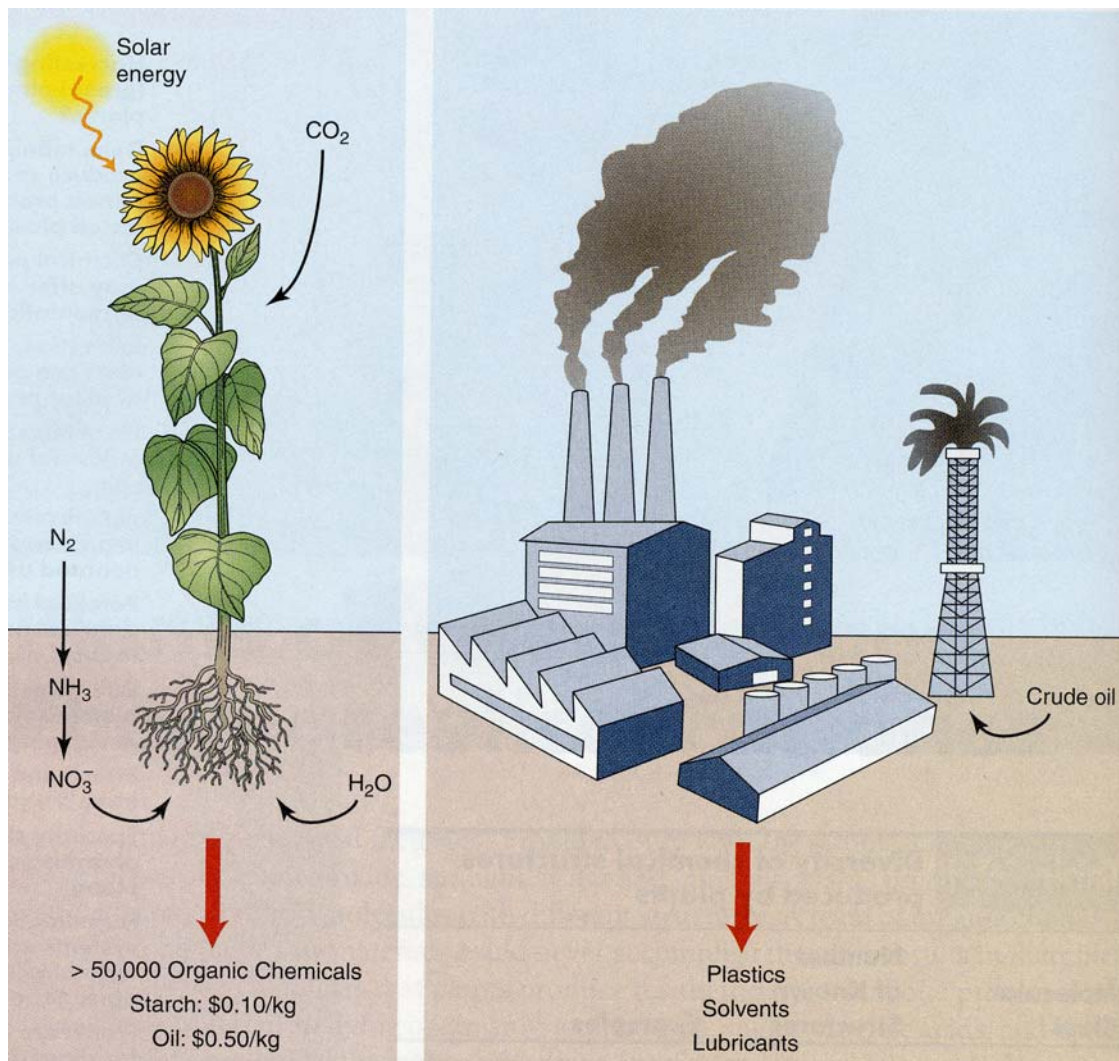
Óteljandi möguleikar

- Breyta næringarsamsetning nytjaplantna
  - Auka vítamíninnihald (hrísgrjón, kassava ofl)
  - Breyta fitusýrum (ekki þarf að herða olíur → trans f.s.)
  - Fækka ofnæmisvöldum
  - Markfæði
  - Auka geymsluþol
- Bættir vinnslueiginleikar, framleiðsla ensíma
- Nytjaplöntur þola betur
  - Skordýr og plöntusjúkdóma (örverur)
  - Illgresiseyða
  - Erfið ræktunarskilyrði

Geta
plöntur
komið í stað
verksmiðja?

Can
green plants
replace
chemical plants?

Erfðabreyttur fiskur

Næsta "stóra" erfðabreytta afurð?

- Tilraunir í gangi í allmörgum löndum
- Aukinn vöxtur, framleiðsla lyfja, sjúkdómsþol, kuldaþol, meira prótein
- Laxfiskar ofl (allt að 35 teg)
- Lax með aukinn vaxtarhraða tilbúinn til markaðssetningar, en eftir er að tryggja líföryggi (biosafety)

Möguleg áhrif á umhverfi

Dæmi:

- Blöndun við skyldan villtan gróður
- Blöndun við hefðbundna og lífræna ræktun
- Áhrif á skordýralíf, fugla ofl
- Skordýr þolin gegn próteininu í erfðabreyttum plöntum

Dæmi um gagnrýni

- Verið að krukka í sköpunarverkið
- Óafturkræf breyting
- Erfðabreyttar afurðir hugsanlega ekki öruggar
- Yfirráð stórfyrirtækja (einkaleyfi)
- Neytendur vilja
  - Hafa val (merkingar),
  - Strangar alþjóðlegar reglur
  - Tryggja að erfðabreytt framleiðsla mengi ekki lífræna eða hefðbunda framleiðslu.

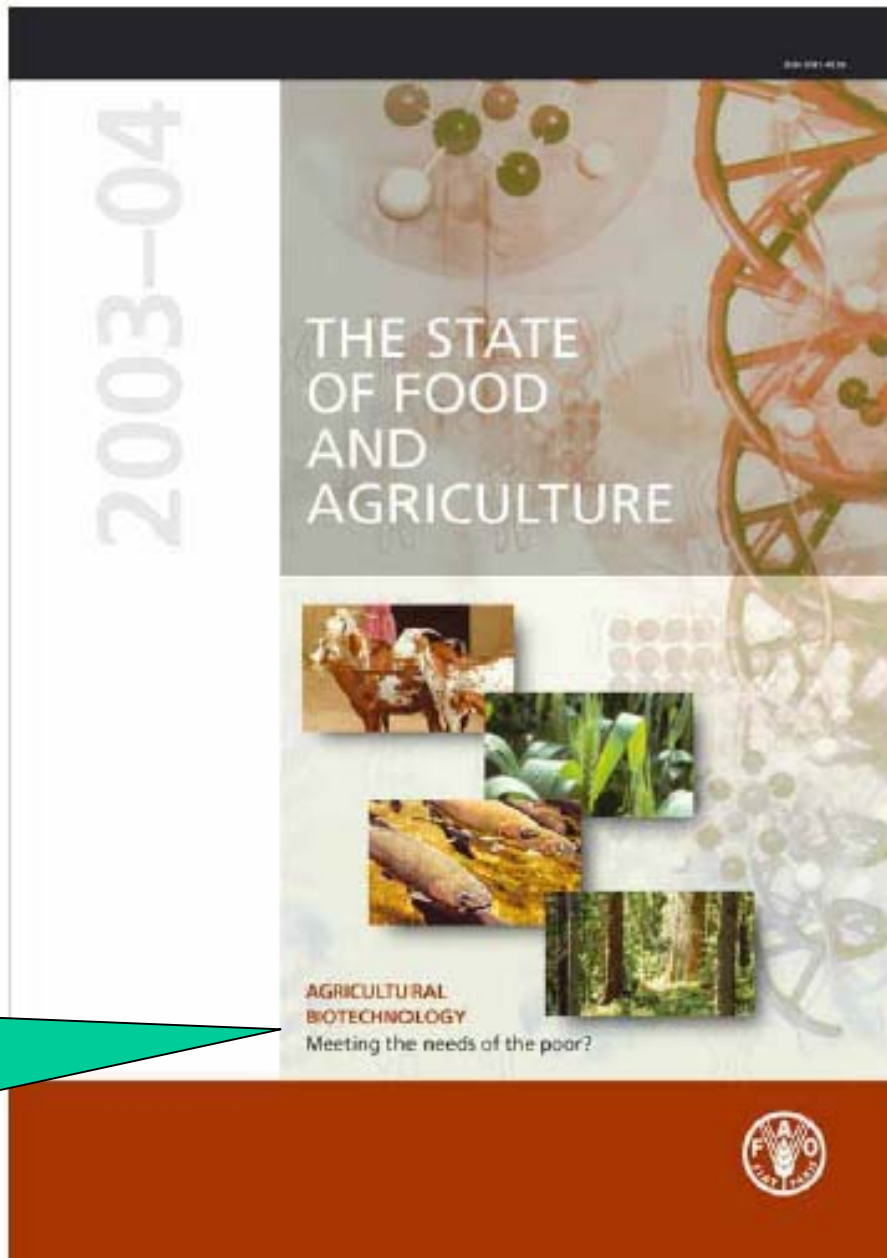
Neytendur

- Alþjóðlegi neytendadagurinn 15. mars sl.

Skýrsla FAO 2004

**AGRICULTURAL
BIOTECHNOLOGY**
Meeting the needs of the poor?

24. júlí 2003

Economist.com

Genetically modified crops
will neither feed the world
nor wreck the planet.

So what's all the fuss about?

Genetically modified food

Far less scary than it used to be

Erfðabreytt uppskera mun hvorki
fæða heimsbyggðina
né eyðileggja jörðina.
Hvaða læti eru þetta þá?